

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

MOTIVACE DOSPĚLÝCH KE STUDIU ANGLICKÉHO JAZYKA

ADULTS' MOTIVATION TO STUDY THE ENGLISH LANGUAGE

Bakalářská práce

Denisa Psotková

**AJ - PG
Prezenční studium**

Vedoucí práce: Ing. Karolína Duschinská, Ph.D.

PRAHA 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval/a samostatně pod vedením Ing. Karolíny Duschinské, Ph.D. V práci jsem použil/a informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 3.5.2013

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování

Zde bych chtěla poděkovat především Ing. Karolíně Duschinské, Ph.D. za její ochotu, trpělivost, cenné rady a připomínky, které mi velmi pomáhaly při vzniku této práce.

Úvod.....	6
1 TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1.1 Vzdělávání dospělých	8
1.1.1 Hodnota vzdělání a motivace ke vzdělávání	9
1.1.2 Vzdělávání dospělých v ČR	10
1.1.3 Zájmové vzdělávání dospělých	13
1.1.4 Faktory ovlivňující učení.....	14
1.2 Jazyková výuka	16
1.2.1 Jazyková politika EU.....	16
1.2.2 Stav a vývoj znalostí cizích jazyků české populace	18
1.2.3 Angličtina jako mezinárodní jazyk.....	22
1.3 Motivace a její charakteristika	23
1.3.1 Vnější a vnitřní zdroje motivace	25
1.3.2 Teorie motivací.....	26
1.3.2.1 Hierarchické uspořádání potřeb podle Maslowa	26
1.3.2.2 Skinnerova teorie pozitivního posílení.....	27
1.3.2.3 Herzbergova dvoufaktorová teorie	28
2 PRAKTICKÁ ČÁST	30
2.1 Cíle výzkumu	30
2.2 Metodologie výzkumného šetření	31
2.2.1 Charakteristika rozhovoru jako výzkumné metody.....	32
2.2.2 Struktura rozhovoru.....	33
2.3 Výzkumný vzorek	35
2.4 Ukázky rozhovorů a analýza dat	36

2.4.1	Forma studia	36
2.4.2	Počáteční motivace	36
2.4.3	Důvody ke studiu angličtiny	37
2.4.4	Současná motivace	38
2.4.5	Brzdící faktory	39
2.4.6	Vize do budoucna	40
2.5	Shrnutí	42
	Závěr	45
	Použitá literatura	48
	Příloha	51

Úvod

Vzhledem k rostoucím požadavkům a nárokům současné společnosti se dospělí lidé musí neustále učit novým věcem. Musí udržovat krok s moderními trendy a technologiemi. Mnoho lidí se tedy aktivně podílí na svém osobnostním rozvoji, ať už se to týká jazykových či jiných schopností. Nejčastější formou vzdělávání je neformální vzdělávání. Pro dospělého člověka ovšem není vůbec snadné, zasednout po několika letech zase zpátky do školních lavic. Velmi důležitá je proto motivace ke studiu. Proto jsem se rozhodla zabývat se ve své bakalářské práci motivační problematikou. Cílem mé práce je odpovědět na několik otázek, které se k danému tématu vztahují. Co dospělé lidi motivuje k tomu, že se rozhodnou naučit se cizí jazyk? A proč si volí právě angličtinu? Co je motivuje k setrvání ve studiu? A co naopak jejich snahy naučit se anglicky brzdí?

V první části mé bakalářské práce se budu zabývat vzděláváním dospělých a zaměřím se také na oblast zájmového vzdělávání. Na základě několika výzkumů, které probíhaly v minulých letech, popíšu faktory, které dospělé motivují ke studiu, ale také faktory, které je naopak od studia odrazují. Mimo jiné se budu zabývat jazykovou výukou dospělých. V kapitole 1.2.2. „Stav a vývoj znalostí cizích jazyků české populace“ se pokusím odpovědět na otázky: Jak je na tom vlastně český národ se znalostí jazyků? Které jazyky u české populace dominují a proč tomu tak je?

Jednou částí mé práce je kapitola věnovaná motivaci. Zde se zaměřím na poznatky z psychologie, popíšu některé základní pojmy, které jsou důležité pro porozumění motivace jako procesu možného aplikovat v pedagogicko-psychologické sféře. V jedné z podkapitol uvedu tři mnou vybrané teorie motivace - Maslowovu teorii, Skinnerovu teorii pozitivního posílení a Herzbergovu dvoufaktorovou teorii.

Druhou část své práce jsem věnovala empirickému šetření. Rozhodla jsem se provést rozhovory s několika dospělými lidmi, kteří se učí angličtinu. Pokusím se zjistit, co bylo jejich prvotním impulsem k tomu, aby se začali učit anglický jazyk. A jaká je jejich motivace ke studiu v současné době. Jako metodu pro svůj výzkum jsem se rozhodla zvolit si kvalitativní metodu s poměrně malým výzkumným vzorkem patnácti respondentů.

Domnívám se, že pro záměry mého výzkumu je strukturovaný rozhovor vhodná metoda, která by mi měla pomoci získat zajímavé osobní informace. Záměrem mé práce totiž nebylo sbírat velké množství dat a potom je analyzovat statistickými metodami, ale snažím se spíše o hlubší studii mnou vybraných respondentů. Chtěla jsem získat jejich osobní příběhy a obohatit tak danou tematiku o některé zajímavé životní postřehy.

1 Teoretická část

1.1 Vzdělávání dospělých

Vzděláváním dospělých se zabývá poměrně nové odvětví pedagogiky, jmenem andragogika, která bere v potaz všechny zvláštnosti spojené se vzděláváním dospělých. Zakládá se na historii a teorii andragogického myšlení a komparativní pedagogice. Vzdělávání dospělých je značně specifické, proto si žádá různé přístupy i podmínky. Stěžejním bodem při vzdělávání dospělých je motivace, která je u různých dospělých různá, výukové cíle se na ní ale musí zakládat. Dospělý klient chce často vidět reálný užitek ze své snahy.

Obvyklým problémem při vzdělávání dospělých bývá udržení pozornosti. Vzdělávaný má za sebou často náročný pracovní den, či povinnosti spojené s rodinou a domácností před sebou. Dospělí mívají navíc často obavy ze svého vlastního neúspěchu, což pro ně bývá značně demotivující. Mají vytvořené své vlastní ego a obávají se jeho narušení.

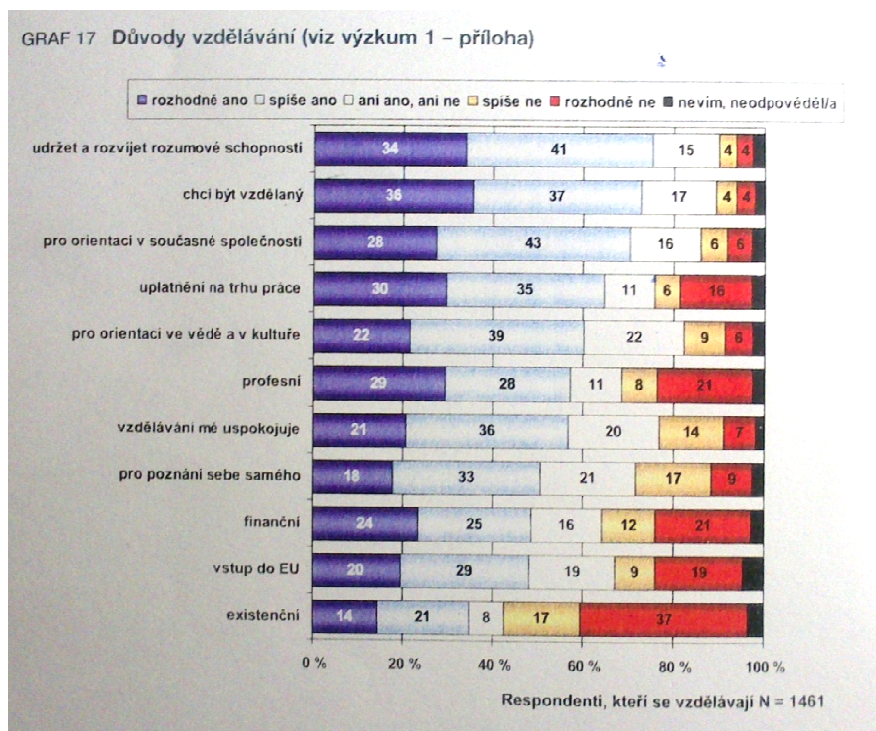
Přibližování teoretického vyučování k praxi se jeví jako důležitý pozitivní faktor k ovlivnění motivace. Mělo by tedy být v zájmu pedagoga, aby se snažil své teoretické i praktické znalosti co nejvíce přiblížit k reálným životním situacím, které mohou pro dospělé nastat. Vzdělávanému se tedy dostane jakéhosi důkazu, že jeho snaha nespočívá jen v učení se teoretických poznatků, ale vidí, že toto úsilí ho může posunout dále v jeho praktickém či osobním životě.

Zásadní význam má přístup pedagoga, který musí na své dospělé pohlížet coby na rovnocenné partnery a stejně tak se k nim chovat. Dospělý není dítě bez zkušeností a vlastních názorů, dospělý má již za sebou celou řadu pracovních či studijních zážitků, které do značné míry ovlivňují jeho pohled na pedagoga, učivo a využití nabytých poznatků v praxi. (Infogram, 2013, [online])

1.1.1 Hodnota vzdělání a motivace ke vzdělávání

„Vzdělávání se stává výrazným prvkem životního způsobu, životním cílem, obsahem trávení volného času a výraznou hodnotou.“ (Sak, 2007, s. 129)

Sociologický výzkum¹ přinesl poznatky o tom, jaká je motivace české populace ke vzdělávání. Respondenti měli odpovědět na následující otázky: „Mají vliv na to, že se vzděláváte i mimo rámec vzdělávací soustavy od základní po vysokou školu, následující důvody?“ Respondenti měli za úkol ohodnotit každý druh motivace pomocí pětistupňové škály 1 – rozhodně ne; 2 – spíše ne; 3 – ani ano, ani ne; 4 – spíše ano; 5 – rozhodně ano.

Obrázek 1 Důvody vzdělávání (Sak, 2007)

¹ Výzkum – Reprezentativní výzkum české populace starší patnácti let „Komputerizace společnosti, vzdělávání a životní styl“. Výběrový soubor obsahuje 1818 respondentů. Terenní sběr dat proběhl koncem roku 2005. Sběr dat byl proveden technikou standardizovaného rozhovoru. Výzkum byl realizován v rámci grantu MPSV ČR.

„Výzkum přinesl překvapivé výsledky v tom smyslu, že pragmatické důvody ke vzdělávání jsou méně časté či méně důležité. Na prvních dvou místech motivace ke vzdělávání jsou „chci být vzdělaný“ a „vzdělávání mi pomáhá udržet a rozvíjet rozumové schopnosti“. Tato motivace má nejvyšší hodnotu. Není lepší motivací pro aktivitu než to, že nás uspokojuje.“ Přičemž v bodě „chci být vzdělaný“ je obsaženo několik myšlenek. „Chci být vzdělaný, abych:

- rozuměl světu, společnosti, sobě, druhým;
- byl méně manipulovatelný;
- měl společenskou prestiž;
- lépe se uplatnil ve společnosti a na trhu práce;
- byl lépe profesně vybaven.

Zajímavé je také srovnání motivací ke vzdělávání u žen a mužů. Pro muže má vzdělávání spíše instrumentální význam, u žen má vzdělávání spíše nepragmatický charakter. Můžeme tedy říci, že muži se často vzdělávají kvůli lepšímu pracovnímu umístění a s tím spojeným vyšším platem, kdežto ženy se vzdělávají proto, aby byly vzdělané.

1.1.2 Vzdělávání dospělých v ČR

Rozhodla jsem se ve své bakalářské práci uvést ještě jeden výzkum², který byl realizován v roce 2009 společností Donath-Burson-Marsteller ve spolupráci s agenturou Factum Invenio a AIVD ČR, o.s.. Cílem tohoto průzkumu bylo popsat hlavní problémy a příležitosti celoživotního vzdělávání v České republice.

² Výzkum – „Průzkum vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti“, 2009, Realizátor: Donath-Burson-Marsteller ve spolupráci s agenturou Factum Invenio a AIVD ČR, o.s. Dostupné z: <http://www.aivd.cz/vyzkumy>

Tento výzkum probíhal formou zjišťování postojů veřejnosti v rámci tematických diskusních skupin (tzv. Focus Group Discussion). Předmětem zájmu bylo mimo jiné zjistit, co dospělá veřejnost ve vzdělávání postrádá, o co má zájem a jaké jsou hlavní motivátory a bariéry ve vzdělávání dospělých. Jedna z otázek byla například: Jaké jsou vhodné formy vzdělávání? Předmětem zájmu byla i otázka, zda-li je vrcholící ekonomická recese pro rozvoj vzdělávání dospělých činitelem motivujícím nebo naopak rozvoji brání..

V druhé části výzkumu byli formou elektronického dotazníku osloveni zástupci odborné veřejnosti z řad akademické obce, státní správy, manažerů pro rozvoj lidských zdrojů, nevládních organizací a společností poskytujících vzdělávání v dospělosti. Otázky byly podobné jako v první části, kdy byla dotazována laická veřejnost. Chtěli navíc zjistit i názor odborníků na společenskou roli vzdělávání v dospělosti.

Výzkumníci došli k několika zajímavým výsledkům. Odborná veřejnost tvrdí, že problematice vzdělávání dospělých je v Česku věnováno mnohem méně pozornosti než v zahraničí. Větší význam vzdělávání přikládají lidé ve větších městech a lidé orientovaní na pracovní výkon.

Stěžejním úkolem bylo zjistit, jaká je motivace dospělé veřejnosti ke vzdělávání. „Většina lidí souhlasí, že vzdělávat se v dospělosti je třeba, zejména z těchto důvodů:

- Udržet krok s dobou a být konkurenceschopný na trhu práce a ve společnosti
- Dosáhnout svých profesních cílů
- Otevřít si obzory a další možnosti
- Mít „dobrý pocit“ z osobního rozvoje
- Zajímavým způsobem využít svůj volný čas“

Motivace k dalšímu vzdělávání také hodně závisí na individuálních potřebách a schopnostech člověka. Nejsilnější vnitřní motivaci ke vzdělávání v dospělosti mají lidé ambiciózní (často mladší), kteří chtějí uspět ve svém profesním životě, a lidé s přirozeným zájmem o okolí a společnost. Naopak nejnižší motivaci ke studiu vykazují lidé se stabilní pracovní pozicí, lidé zabezpečení a pracovní vyčerpání. Většina dotázaných svou aktivitu

odkazuje do oblasti neformálního a zájmového vzdělání (četba více či méně odborných knih, tisku, sledování zpráv, hledání informací na internetu, samostudium atd.).

Jako hlavní bariéry pro systematické vzdělávání v dospělosti uvedli respondenti tyto položky v následujícím pořadí:

- Finanční náročnost (zejména nezaměstnaní a matky na mateřské dovolené)
- Časová náročnost (většina lidí, prioritou v dospělosti je především práce, rodina a odpočinek)
- Nedostatek motivace (obecný problém u mnoha lidí, někteří jej nazývají otevřeně jako „lenost“)
- Nízká informovanost (málo informací např. o rekvalifikačních možnostech)
- Nedůvěra v efektivnost dalšího vzdělávání při hledání práce (popř. nízké sebevědomí starších lidí)

Pro většinu respondentů jsou preferované směry vzdělávání v dospělosti zejména tyto:

- Cizí jazyky: formou večerních kurzů, popř. zahraničních pobytů (nejčastěji poptávané vzdělávání)
- Informační a komunikační technologie (zejména starší lidé)
- Další vzdělávání v oboru (individuálně)
- Rekvalifikace (pro nezaměstnané podle individuálních preferencí, určit nový směr rekvalifikace může být pro lidi s dlouholetou praxí obtížné)
- Vysokoškolské vzdělání (titul)
- Zájmová témata (např. hudba, tanec, dekorace atd.)

Výjimkou jsou znevýhodněné (ohrožené) skupiny obyvatel, které by měl podpořit stát.

Velmi zajímavé bylo zjištění, jak ekonomická krize ovlivňuje postoj ke vzdělávání. Na tuto otázku nelze odpovědět úplně jednoznačně. Ekonomická krize s sebou nese dva hlavní efekty a to příjmový a motivační. Na jedné straně dochází u firem k seškrtání výdajů (podobně jako u rodin), což snižuje poptávku po vzdělávání. V tomto případě hovoříme o efektu příjmovém. Na straně druhé panuje na trhu práce větší konkurence a recese nutí lidi

udržet si svou pracovní pozici, což způsobuje růst zájmu o to se dále vzdělávat. Zde hovoříme o efektu motivačním.

1.1.3 Zájmové vzdělávání dospělých

Jak už bylo řečeno, dospělí lidé se nejčastěji účastní neformálního zájmové vzdělávání. Důležitým faktorem tohoto typu vzdělávání je jeho dobrovolnost, která často bývá spojena s nějakou vnitřní potřebou dále se vzdělávat a obohacovat. Proto se zde objevuje poměrně silná vnitřní motivace.

Zájmové vzdělávání dospělých „vytváří širší předpoklady pro kultivaci osobnosti na základě jejích zájmů, uspokojuje vzdělávací potřeby v souladu s osobním zaměřením. Dotváří osobnost a její hodnotovou orientaci a umožňuje seberealizaci ve volném čase. V souladu s rozmanitostí lidských zájmů je i jeho obsahová orientace velmi široká. Zahrnuje problematiku všeobecně vzdělávací, kulturní, etickou, filozofickou, náboženskou, zdravotnickou, sportovní apod.“ (Palán, 1997, s. 135).

Neformální vzdělávání „je veškeré vzdělávání dospělých, které nevede k ucelenému školskému vzdělání. Realizuje se mimo formální vzdělávací systém. Je zaměřené na určité skupiny populace a organizují je různé instituce (instituce vzdělávání dospělých, podniky, kulturní zařízení, nadace, kluby apod.)“ (Palán, 1997, s. 75). Neformální vzdělávání vlastně doplňuje vzdělávání formální. Odlišuje se od formálního vzdělávání především tím, že výstupem není žádné vysvědčení, ale obvykle pouze osvědčení, které slouží k posílení osobní prestiže.

Knotová uvádí ve své publikaci, kdo je nejčastějším účastníkem neformálního zájmového vzdělávání. Porovnává nejrůznější vlivy, které ovlivňují dospělého člověka při volbě činnosti ve svém volném čase. „Charakteristiku těchto dospělých jsme sledovali z hlediska rozdílů daných rodem, věkem, dosaženým stupněm formálního vzdělání, socioekonomickým postavením a rodinným stavem.“ (Knotová, 2006, s. 72). Z tohoto výzkumu vyplývá, že podstatný vliv na to, jestli se dospělý člověk bude dále vzdělávat, má jeho ukončené formální vzdělání. Zjistilo se, že o vzdělávání ve volném čase mají zájem lidé vzdělaní, produktivní, s aktivním přístupem k životu. Socioekonomické postavení člověka má také značný vliv na další vzdělávání. I navzdory faktu, že nezaměstnaný člověk

má podstatně více volného času, zájmového vzdělávání se neúčastní, zejména kvůli finanční stránce.

Nejčastějšími překážkami v dalším studiu dospělých je na prvním místě nedostatek financí a nedostatek času. Další důležitou bariérou je nedostatek motivace ke studiu, která je úzce spjatá s leností nebo pohodlností. A často to také bývá nízká informovanost o nabídce dalšího vzdělávání nebo nedůvěra v efektivnost návštěvy daného jazykového kurzu.

Typickým účastníkem neformálního vzdělávání dospělých je podle D. Knotové jedinec buďto výrazně mladší (ve věku do 25 let) nebo jedinec výrazně starší (nad 60 let). Jak již bylo řečeno, zájmového vzdělávání se účastní osoby s vyšší úrovní vzdělání, většinou humanitního nebo ekonomického zaměření. Jsou to jedinci aktivní a samostatní, kteří chtějí rozvíjet svou osobnost a jsou si vědomi nezbytnosti vzdělání. Pochází ze stabilního prostředí, ať už rodinného nebo pracovního. Podle daného výzkumu tito lidé pochází z velkých měst. Ve větších městech si zřejmě lidé uvědomují mnohem více hodnotu vzdělání jako předpoklad úspěchu v životě profesním a sociálním. A častěji se v zájmovém vzdělávání objevují ženy, s výjimkou žen na mateřské dovolené.

1.1.4 Faktory ovlivňující učení

V průběhu učení působí na dospělého člověka celá řada faktorů. V první řadě je to jeho tělesný stav. Dospělý člověk může často propadat únavě, může být vyčerpaný z práce, nedokáže se plně soustředit na nové informace. Musíme brát v potaz fakt, že dospělý člověk má plno povinností, které ho svazují.

Dále výuku ovlivňuje psychický stav vyučovaného, jeho nálada nebo pozornost. Velký vliv na průběh učení mají také jeho charakterově volní vlastností, mezi které patří postoj k učení, svědomitost, soustavnost, lenost, houževnatost, vytrvalost, nebo také stupeň intelektu či subjektivní zájem.

Jedním z hlavních faktorů, které ovlivňují učení je motivace ke studiu. Zjednodušeně řečeno, čím je vyšší motivace ke studiu, tím je větší aktivita jedince v dané

činnosti. A čím aktivnější je postoj k učení, tím efektivněji dospělý člověk dosahuje požadovaných výsledků. Motivace je velmi složitý psychický proces, který se v průběhu studia často mění. Touto problematikou se budu podrobněji zabývat v následujících kapitolách.

1.2 Jazyková výuka

V současné době není vůbec snadné uchytit se na pracovním trhu. Na dospělého člověka jsou kladeny stále větší požadavky, proto si lidé uvědomují důležitost studia na vysoké škole. Velká většina má odbornou kvalifikaci a lidé spolu při žádosti o místo musí často konkurovat. Proto může být rozhodujícím prvkem znalost cizího jazyka. Já zastávám názor, že každý vzdělaný člověk by měl dobře ovládat nejen svůj rodný jazyk, ale i minimálně dva cizí jazyky. Důkladné jazykové vzdělání je dnes považováno téměř za nezbytnost.

Cílem výuky cizího jazyka je obohatit člověka po všech stránkách, vštípit mu nejen komunikační dovednosti, ale člověk tímto přijímá i rozvoj po stránce kulturní, získává věcné znalosti týkající se informací zeměpisných, kulturních, sociálních či politických. Cizí jazyk umožňuje poznat jinou mentalitu lidí a celkově rozšířit všeobecný rozhled. Tento názor dobře vystihují následující dva citáty: „*Cizí jazyk nám nenabízí pouze jiná slova, ale jiný svět.*“ (Jan Vrba) a „*Kolik jazyků znáš, tolikrát jsi člověkem.*“ (Tomáš Garrigue Masaryk).

1.2.1 Jazyková politika EU

Důležitost výuky cizích jazyků si dnes uvědomují téměř všichni. Proto z iniciativy Evropské Unie vzniká spousta různých programů a projektů na podporu jazykového vzdělávání. V tomto kontextu je používán pojem mnohojazyčnost, který má dvojí význam. Za prvé ho můžeme chápat jako jazykové bohatství, které je součástí jazykové rozmanitosti Evropy. Za druhé je mnohojazyčnost interpretována jako schopnost člověka vyjadřovat se v různých jazycích. „Mnohojazyčnost je podle názoru EU důležitým prvkem evropské konkurenceschopnosti. Proto je cílem jazykové politiky EU, aby každý evropský občan kromě svého mateřského jazyka navíc ovládal dva další jazyky.“ (Evropský parlament, 2008, [online])

„Cílem jazykové politiky Evropské unie je podporovat výuku a studium cizích jazyků v EU, a vytvářet příznivé jazykové prostředí pro jazyky všech členských států. Znalost cizího jazyka je považována za jednu ze základních schopností, kterou by měl každý občan EU získat, aby zlepšil své možnosti, pokud jde o vzdělání a zaměstnání v rámci evropské vzdělávající se společnosti, zejména využíváním práva na svobodu pohybu osob. Znalost cizího jazyka je rovněž považována za velmi důležitou při podporování kulturní výměny a osobního rozvoje.“ (Evropský parlament, 2008, [online])

„Cílem Evropské unie v rámci politiky v oblasti vzdělávání a odborné přípravy tedy je, aby každý občan EU kromě svého mateřského jazyka ovládal dva další jazyky. K dosažení tohoto cíle se mají děti ve škole od raného věku učit dvěma cizím jazykům.“ (Evropský parlament, 2008, [online])

Aby bylo dosaženo těchto cílů, vznikají podpůrné programy financované ze zdrojů EU. Jedná se zejména o programy vzdělávání a odborné přípravy Sokrates a Leonardo da Vinci, které zahrnují opatření na podporu studia jazyků. Přičemž cílovou skupinou programu Leonardo da Vinci jsou účastníci odborné přípravy. Záměrem bylo podpořit různé podniky soukromého sektoru, aby nabízely možnosti navštěvovat jazykové kurzy.

Ráda bych zmínila další programy, které obsahují podobná opatření. Jedná se o program Comenius, který podporoval spolupráce mezi školami a na jehož základě mohli učitelé jazyků nebo asistenti učitelů žádat o příspěvky na individuální výuku. Díky programu Erasmus mohli studenti vycestovat do jakékoliv země EU a zdokonalit se tak v jazyce hostitelské země v přirozeném prostředí, navíc mohli lépe poznat kulturu a mentalitu daného národa.

Cílem jednoho z dalších programů, Lingua, bylo zlepšení jazykové výuky a zejména zpřístupnění informací o jazykové rozmanitosti Evropy, zkvalitnění nástrojů pro výuku jazyků, ale také inovace postupů při výuce jazyka. Takových to programů vznikla v minulých letech celá řada. Je to důkazem, že si naše společnost uvědomuje důležitost jazykového vzdělávání a s tím spjaté konkurenceschopnosti na evropském trhu.

1.2.2 Stav a vývoj znalostí cizích jazyků české populace

Jak je na tom český národ se znalostí cizích jazyků? Které jazyky Češi ovládají a proč tomu tak je? A jak na tom jsou Češi se znalostí angličtiny? Na tyto otázky odpovídají dva výzkumy z roku 2000 a 2002. Jedná se o empiricko-sociologický výzkum³ v rámci grantu MŠMT ČR „Mladá generace na počátku integrace české společnosti do evropských struktur“ z roku 2000 a výzkum z roku 2002, který vznikl v rámci grantu MK ČR „Informatizace české společnosti v kontextu globalizace a evropské integrace“. Oba tyto výzkumy využívají kvantitativní výzkumnou metodologii s poměrně vysokým počtem respondentů. V prvním případě se jednalo o 1900 respondentů a 900 dotazovaných u druhého výzkumu. Respondenti měli posoudit svoji jazykovou znalost a ohodnotit se pomocí šestistupňové škály, přičemž každý stupeň byl verbálně charakterizován. Například stupeň čtyři znamená velmi dobrou znalost jazyka. Dotyčný by měl být schopen vést plynulý hovor, měl by se umět vyjadřovat na vysoké úrovni i v oblasti písemné a také by se měl aktivně účastnit diskuzí a jednání. Takto bylo popsáno všech šest bodů.

Z těchto výzkumů vyplývá, že Češi ovládají ve větší míře tři cizí jazyky - angličtinu, němčinu a ruštinu. Ostatní jazyky, včetně francouzštiny a španělštiny, ovládá jen malá menšina českého národa. Dalším zjištěním bylo, že se v české populaci objevují značné generační rozdíly v jazykových znalostech. Lidé do 45 let angličtinu ovládají dobře, kdežto lidé nad 45 let mají ve znalostech angličtiny jisté nedostatky. Jedná se o generaci, která se ve škole musela učit ruštinu.

„Znalosti němčiny jsou lepší u nejstarší generace, která žila v Protektorátu. Nejnížší znalosti němčiny jsou u generace, která chodila do školy a studovala po druhé světové válce.“ Preference těchto dvou mezinárodních jazyků se dá logicky odvodit. Na předním

³ Výzkum 3 – „Vlastenectví a evropanství mladé generace“, 2000/1 - 4/5, v rámci grantu MŠMT ČR „Mladá generace na počátku integrace české společnosti do evropských struktur“

Výzkum 4 – „Média a informace“, 2002-2/2, v rámci grantu MK ČR „Informatizace české společnosti v kontextu globalizace a evropské integrace“

Dostupné z: http://www.insoma.cz/index.php?id=1&n=1&d_1=paper&d_2=jazyky_cz

místě stojí angličtina, jako světový jazyk komunikačních a informačních technologií, a na straně druhé – němčina jako jazyk našeho nejsilnějšího souseda, se kterým se snažíme prohlubovat sociální, kulturní a ekonomické vztahy.

Následující graf (Obr. 2) znázorňuje, jak se vyvíjely jazykové znalosti u české populace v závislosti na věku. „V souboru respondentů, kteří uvedli stupeň 1 - 5, byl z četností jednotlivých stupňů u každého jazyka spočítán pro každou věkovou skupinu znalostní index, s rozpětím od 1 do 5, přičemž stoupající hodnota znamená zvyšující se znalosti.“ Tento výzkum byl prováděn dvakrát s odstupem dvou let.

Z tohoto grafu můžeme vypožorovat, že nejvyšší znalostí angličtiny disponují lidé ve věku 24 až 30 let, tedy ve věku, kdy většina absoluuje vysokou školu. Poté s rostoucím věkem znalost výrazně klesá. Když porovnáme červenou plnou čáru (rok 2000) a červenou přerušovanou čáru (rok 2002), můžeme sledovat jistý vývoj znalostí k lepšímu. Na tomto jevu je dobře vidět, jak před 11 lety došlo k nárůstu zájmu právě o angličtinu.

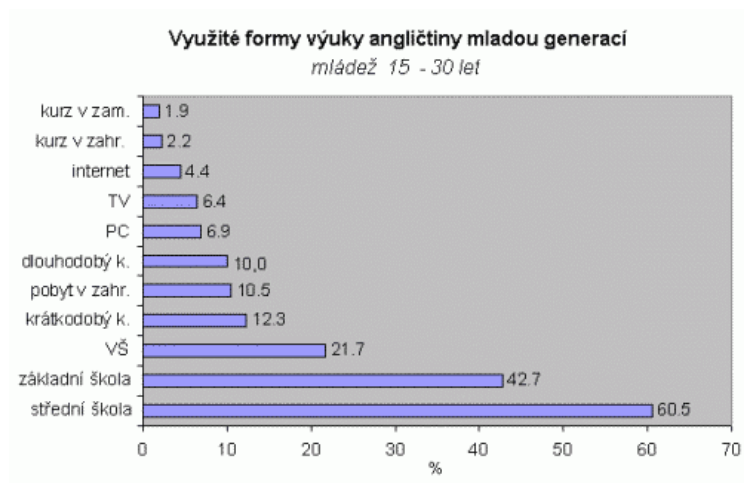

Obrázek 2: Jazykové znalosti v závislosti na věku (Sak, 2000/02)

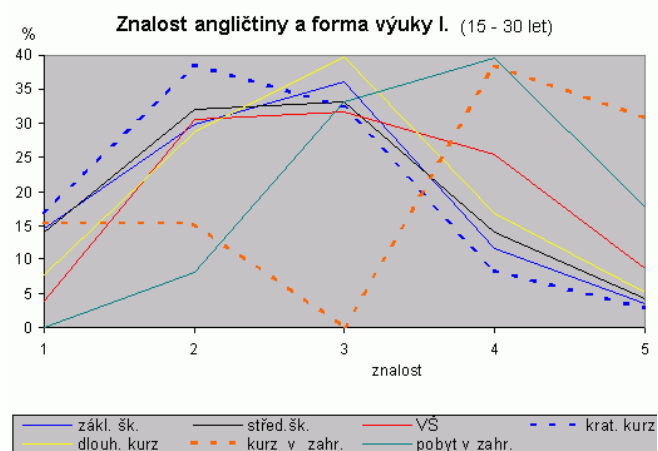
Jedna kapitola tohoto výzkumu se zabývá formy učení mladé generace dospělých. „Jakým způsobem si Češi osvojují cizí jazyky?“ Největší procento (60%) dotazovaných ve

věku 15 až 30 let odpovědělo, že se angličtinu učilo na střední škole, 45% respondentů se setkalo s angličtinou již na základní škole. Zajímavou informací je, že 11% mladé generace se angličtinu vydalo zlepšovat do zahraničí. Neméně významnou formou výuky je také výuka na počítači a výuka prostřednictvím televize nebo internetu. (Obr. 3, 4, 5)

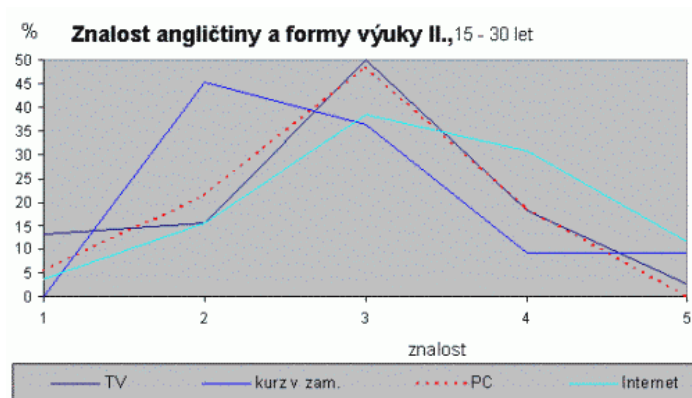
Důležité je také vzít v potaz efektivitu jednotlivých forem studia. Jako nejefektivnější se na základě výzkumu jeví pobyt v cizí zemi, který podniklo celých 65% lidí s nejvyšší úrovní angličtiny (5 – podle škály). 23% respondentů z této skupiny absolvovalo jazykový kurz v zahraničí.

Obrázek 3: Využité formy výuky angličtiny mladou generací (Sak, 2000/02)

Obrázek 4: Znalost angličtiny a forma výuky I. (Sak, 2000/02)

Obrázek 5: Znalost angličtiny a forma výuky II. (Sak, 2000/02)

1.2.3 Angličtina jako mezinárodní jazyk

Angličtina se za posledních 300 let stávala dominantním mezinárodním jazykem. Tento fakt je přičítán Britské kolonizaci, která měla za následek rozšíření angličtiny do celého světa a stala se tak nástrojem pro ekonomickou, politickou, vědeckou a sociální komunikaci.

Více než miliarda lidí po celém světě mluví anglicky alespoň na základní úrovni. Angličtina je nejvíce vyučovaným jazykem, jen v EU se ji učí 89% všech žáků. Angličtina se také stala dominujícím jazykem internetu. 43% všech internetových odkazů je právě v angličtině. (Breton, 2007)

Hlavním motivačním faktorem pro studium angličtiny se jeví její užití v zaměstnání a s tím související lepší a snazší uplatnění na pracovním trhu. Dle výzkumu idnes.cz, zásadních 70 % všech zaměstnavatelů požaduje schopnost se domluvit v angličtině. Údaje zveřejnil portál profesia.cz na základě zveřejněných pracovních nabídek. (MF Dnes, 2010, [online]) Angličtina, či jiný cizí jazyk, je stěžejní podmínkou pro práci u nadnárodních společností.

Nicméně, podle statistik Evropské Unie, čeští studenti mají v tomto poli stále co dohánět. 83% všech VŠ absolventů má údajně znalosti angličtiny pouze na základní úrovni. Tuto mezeru tedy dohánějí firmy, které pro své zaměstnance zařizují, či pořádají různé formy jazykového vzdělávání. (Evropská unie: Statistiky a průzkumy, 2013, [online])

Ne všichni dospělí si ale studium angličtiny vybírají kvůli svému kariérnímu uplatnění, i když je jich menšina. Část z nich si klade za svůj cíl se domluvit při svých zahraničních cestách či zlepšit svou orientovanost na internetu. Studentům hovořícím anglicky na dobré úrovni, se zde nabízí velmi lákavá možnost vycestování a studia na některé zahraniční univerzity, či jiné školy. Nezanedbatelným důvodem pro studium angličtiny může být možné vycestování za prací do zahraničí. (Angličtina pro začátečníky, 2012, [online])

1.3 Motivace a její charakteristika

Cílem této kapitoly nebylo obsáhnout celé téma motivace, rozhodla jsem si vybrat jen některé její kapitoly, které úzce souvisí s mým tématem. Jelikož je tato práce pedagogického zaměření, považuji za vhodné uvést některé definice týkající se motivace a ujasnit si tak tuto psychologickou terminologii.

Tématem motivace se velmi podrobně zabývá psychologie osobnosti. Motivace je pojem, který hraje významnou roli nejen v psychologickém prostředí, ale také v pedagogice. Tomuto pojmu není přisuzován zcela jednotný obsah, proto porovnám přístupy různých autorů a pokusím se zformulovat jejich stěžejní myšlenky, jež jsou pro rozbor motivace důležité.

Motivace je velmi složitý vnitřní proces, který má za cíl především vzbuzení, udržení a zacílení lidského jednání. Můžeme tedy říci, že každé jednání je nějakým způsobem motivované. K pochopení obsahu se můžeme podívat na původní význam slova. Motivace je odvozena z latinského slova *movere*, což znamená *hýbat se*. Jde tedy o souhrn hybných činitelů, které vedou jedince k tomu, aby něco vykonal (nebo naopak nekonal). „*Motivaci lze snad nejlépe pochopit jako hnací sílu udělat něco, o čem si člověk myslí, že to povede k uspokojení jeho potřeb*“ (Crab, 1977, s. 77).

Tyto vnitřní síly vyvolávají napětí, které stimulují člověka k aktivnímu jednání, vyústěním tohoto úsilí je uspokojení potřeb. Plháková (2004, s. 319) definuje tuto sílu jako „*Souhrn všech intrapsychických a dynamických sil neboli motivů, které zpravidla aktivizují a organizují chování i prožívání s cílem změnit existující neuspokojivou situaci nebo dosáhnout něčeho pozitivního*“.

Dále je nezbytné rozlišovat pojmy motivace a motivy. Motiv je definován jako prvotní impuls motivace určitého chování, který můžeme popsat jako každou vnitřní pohnutku podněcující jednání člověka.

Zde bych opět uvedla srovnání s původním významem slova, které bylo přejato z latiny, kde *motus* znamená pohyb. Říčan uvádí, že motiv je faktor, který *uvádí do pohybu jakoukoli činnost nebo proces*. (Říčan, 2010, s. 96)

Jinými slovy jsou to faktory, které aktivizují lidské chování, zaměřují je na určitý cíl a v tomto směru je udržují po určitou dobu. Takto navozené jednání směřuje k uspokojení určité potřeby. Potřeba může být chápána jako stav nedostatku něčeho žádoucího, ať už se jedná o nedostatek lásky, uznání či ocenění, nebo jako stav nadbytku. Říčan používá metodu fyzikálních přirovnání, kde popisuje dva modely – *model nedostatku* neboli *vakua* a *model vybití* neboli *přetlaku*. První model nedostatku vychází z pocitu prázdnoty, která touží po naplnění. Tuto prázdnotu přirovnává k fyzikálnímu pojmu vakua, jež si rovněž vynucuje pohyb vedoucí k naplnění. Je to skvělý příklad k pochopení psychologické skutečnosti. Na základě tohoto přirovnání bychom zde mohly zařadit potřeby jako je lačnost po penězích, žízeň po vzdělání nebo potřeba nadýchnout se vzduchu svobody.

Druhý model vyjadřuje opačný stav. K uspokojení potřeb nedochází po nějakém naplnění, nýbrž naopak organismus ze sebe něco vydává nebo se něčeho zbavuje. Tady patří případy z běžného života jako například potřeba vybit svůj vztek, odreagovat se nebo u malých dětí potřeba vydováet se. „*Freudova představa o libidu, které se – nemá-li volný „odtok“ – městná a jehož tlak si pak proráží náhradní cesty k uvolnění, je dosud velmi vlivná.*“

Oba dva modely předpokládají, že po uspokojení daných potřeb by mělo dojít ke klidovému stavu vnitřní rovnováhy, jenž opět přirovnává k fyzikálnímu pojmu – *k homeostatické rovnováze*. Tento stav však zdaleka není konečný. Uspokojení potřeby většinou motivuje člověka k setrvání v dané činnosti, která u něj vyvolává pozitivní pocity. Platí zde pravidlo, že s „jídlem roste chuť“. Jako se tvořivý umělec nenasytí po vytvoření podařeného díla, nýbrž to ho naopak motivuje k další tvorbě, stejně tak člověk žíznivý po vzdělání se nepřestane vzdělávat s ukončením povinné školní docházky, nýbrž bude se pravděpodobně vzdělávat celý život.

Motivy mají základní vlastnosti, kterými jsou směr (zaměření aktivity), intenzita (míra úsilí vynaloženého na dosažení cíle) a délka trvání této činnosti. Pavel Říčan přirovnává motiv k vektoru, který má rovněž sílu a směr.

1.3.1 Vnější a vnitřní zdroje motivace

Motivace člověka může vycházet, jak z nějaké vnitřní pohnutky, tak z vnějšího popudu. Motivy tedy můžeme rozdělit na impulzy neboli motivy vycházející z nitra člověka a incentivy neboli motivy vycházející z okolního prostředí. *„Hrající si dítě si mohlo začít hrát, protože se nudilo – nemělo uspokojenou potřebu aktivity - nebo proto, že uvidělo novou hračku, která ho zaujala – vzbudila tuto potřebu.“* (Pavelková, 1984, s. 17). Základními zdroji motivace jsou potřeby a incentivy.

Incentivy jsou všechny vnější jevy, které jakýmkoliv způsobem působí na jednání člověka. Pavelková rozlišuje incentivy pozitivní a negativní. „Pozitivní jsou ty incentivy, které vyvolávají chování směřující k nim (potrava), negativní vyvolávají chování směrem od sebe (hrozba).“ Jako nejkomplexnější incentivu označuje peníze, které mohou uspokojit současně několik potřeb najednou.

Potřeba bývá označována jako stav nedostatku nebo nadbytku něčeho. Tento stav se charakterizuje celkovým napětím se záporným emocionálním zabarvením, které působí aktivačně, pokud potřeba není uspokojena. Liší se hlavně síla jednotlivých potřeb.

„Potřeby člověka neexistují izolovaně. Jsou součástí celé jeho osobnostní sféry potřeb, ve které existují ve složitých vzájemných vztazích. Tato sféra je uspořádána hierarchicky.“ Základní dělení potřeb je na primární a sekundární potřeby, někdy se také setkáváme s označením fyziologické a psychické potřeby. Potřeby primární jsou prvotní - vrozené, které jsou vlastní všem živočichům. Liší se pouze způsobem uspokojování, které je však nezbytné pro zachování jejich života. Takovou primární potřebou je například potřeba potravy, potřeba dýchání nebo rozmnožování. Potřeby sekundární jsou vlastní pouze člověku a vznikají se zrodem lidské psychiky. Tyto potřeby jsou ovlivněny faktory společenskými. Nevznikají cyklicky jako potřeby primární, ale jsou utvářeny v procesu učení. Mezi ně patří většina sociálních potřeb, jako potřeba poznání aj.

„Instinkty, případně z nich odvozené pudy, jsou pramenem všech primárních motivů. Ty jsou však ve svém projevu modifikovány rozumem a kulturou.“ (Říčan, 2010, s. 106) Pojem *pud* zdůrazňuje biologickou stránku motivu, který je vědomý. Je tedy zároveň

biologický i psychologický. Pojmy jako *přání, zájem, postoj* atd. vyjadřují spíše subjektivní, prožitkovou stránku motivu. Většina motivů usiluje o dosažení určitého citového stavu. Zájmy představují tu část struktury osobnosti, kterou lze nejsnadněji ovlivnit. Lze je zesilovat nebo zeslabovat, například pedagogickým působením. Vynikající osobnost pedagoga může svým nadáním pro určitý obor vzbudit ve svém žákovi zájem o danou činnost, anebo naopak ho může přílišnou horlivostí odradit.

1.3.2 Teorie motivací

„Koncept motivace je nepostradatelný, protože umožňuje chápat psychologické důvody lidského chování, a tak je do jisté míry usměrňovat či měnit.“ (Nakonečný, 1996, s. 148) Stejně tak jako neexistuje jednotný názor na metodologii v psychologii motivace, stejně tak existuje velké množství teorií motivace. Vybrala jsem tři reprezentativní teorie: Maslowovu teorii potřeb, Skinnerovu teorii pozitivního posílení a Herzbergovu dvoufaktorovou teorii.

1.3.2.1 Hierarchické uspořádání potřeb podle Maslowa

Americký psycholog Abraham Maslow sestavil hierarchii potřeb podle pořadí naléhavosti. Tvrdí, že k uspokojování potřeb dochází postupně, tzn. potřeba vyšší může nastat až po uspokojení potřeb nižších.

Na prvním místě jsou fyziologické potřeby, jejichž uspokojení je nezbytné k zachování existence jedince: hlad, žízeň, odstranění bolesti atd.

Jsou-li tyto biologické potřeby uspokojeny, vystupuje do popředí potřeba bezpečí a jistoty. Dalším stupněm je potřeba lásky a sounáležitosti. To znamená být přijímán druhými lidmi, být sociálně začleněn nebo někam patřit, mít přátele a rodinu. Další v hierarchii je potřeba úcty a sebeúcty. Když jsou všechny tyto potřeby uspokojeny nebo tedy spíše pravidelně uspokojovány, nastupují potřeby estetické jako je potřeba poznání, krásy a

harmonie. A nejvyššími potřebami jsou potřeby seberealizace a sebeuplnění, což znamená plně realizovat své schopnosti, být tím nejlepším.

Obrázek 6: Pyramida potřeb (Maslow, 1943)

Jeho teorie byla později zpochybňována. Někteří psychologové tvrdí, že v extrémních podmínkách např. za války může nastat výjimka a pořadí těchto potřeb může být zaměněno. To znamená, že i když nejsou uspokojeny základní lidské potřeby, člověk je schopen lásky. Za určitých specifických okolností může dojít ke změně hierarchizace motivů, i přesto je však tato teorie v současnosti využívána.

1.3.2.2 Skinnerova teorie pozitivního posílení

Idea jeho teorie pozitivního posilování je založena na prosté myšlence: důsledky (chování) ovlivňují chování. V centru této teorie stojí tři pravidla důsledků:

- důsledky, které dávají odměnu, posilují chování,
- důsledky, které poskytují potrestání, chování oslabují a

- v případě, že důsledky neposkytují ani odměnu, ani potrestání, tak v tomto případě chování vyhasíná.

Praktická aplikace této teorie je zřejmá: chceme-li posílit chování (aby bylo intenzivnější, častější, pravděpodobnější), poskytneme za něj odměnu. Naopak, chceme-li jej oslabit (udělat méně intenzivní, méně častější, méně pravděpodobnější), poskytneme trest. Pokud chceme, aby chování vyhaslo (postupně zmizelo), nevěnujeme mu pozornost. (Homola, 1977)

1.3.2.3 Herzbergova dvoufaktorová teorie

Další významnou teorií motivace je Herzbergova dvoufaktorová teorie, která je založena na dvou existujících faktorech. Frederick Herzberg si všiml, že na pracovišti existují dva faktory: hygienický faktor a motivační faktor.

Mezi hygienické patří například: firemní benefity (např. auto, mobil), pracovní podmínky, plat, vztahy s podřízenými a nadřízenými. Mezi motivační patří úspěch, uspokojení z práce, uznání, odpovědnost, pokrok a osobní rozvoj. Herzberg porovnal tyto dvě skupiny vzhledem k časovým dopadům s tímto závěrem: uspokojení hygienických faktorů přinese jenom krátkodobý efekt a uspokojování motivačních faktorů přináší relativně dlouhodobou spokojenost.

Uveďme konkrétní příklad aplikace dvoufaktorové teorie: uznání za odvedenou práci (motivační faktor) a výplata (hygienický faktor). Pokud zaměstnanci zaplatíme například jednorázovou finanční odměnu za dobře odvedenou práci, bude pravděpodobně velmi rád, ale tento stav bude trvat jen krátkou dobu a rychle pomine. Na druhou stranu, pokud ho za dobře odvedenou práci pochválíme, bude mít tento dobrý pocit relativně dlouhou dobu. Bude se mu lépe pracovat a také se to jistě odrazí na jeho výkonu. Tato teorie je velmi často používána při školení manažerských pracovníků ve vedení firmy a motivace zaměstnanců.

Problém motivace je velmi složitým a obsáhlým tématem psychologie. Z hlediska pedagogického je hlavní hybnou silou procesu učení a má rozhodující vliv na chování a jednání. (Langr, 1984) Jak už bylo uvedeno výše, existuje velké množství nejrozličnějších motivů, které nás ovlivňují v našem jednání. Já bych se chtěla dále zabývat, už konkrétně, jaké motivy ovlivňují dospělé lidi ke studiu anglického jazyka.

Teoretickou část své bakalářské práce jsem rozdělila na tři kapitoly. V první kapitole se zabývám pojmem vzdělávání dospělých. Zmiňuji výsledky několika sociologických výzkumů, které byly realizovány v minulých letech. Tyto výzkumy přinášejí zajímavé poznatky z oblasti motivace dospělých lidí ke vzdělávání obecně. Zabývám se tím, jaká je hodnota vzdělávání pro dospělé lidi a jak se dospělí staví k pojmu celoživotní vzdělávání. Další kapitolu jsem věnovala oblasti zájmového vzdělávání dospělých s důrazem na jazykovou výuku. Uvádím také statistické údaje týkající se jazykových znalostí české populace. Poslední třetí kapitola je věnována motivaci a vybraným motivačním teoriím.

2 Praktická část

2.1 Cíle výzkumu

Cílem mé bakalářské práce je zjistit jaká je motivace dospělých lidí ke studiu anglického jazyka. Pokusím se zodpovědět na tyto otázky: Z jakého důvodu se dospělí začínají učit cizí jazyk? A proč právě angličtinu? Co je motivuje k setrvání ve studiu? A co naopak jejich snahy naučit se anglicky brzdí?

Pro výzkumné šetření v empirické části jsem se rozhodla použít kvalitativní metodu výzkumu – strukturovaný rozhovor. Tuto metodu výzkumu jsem si vybrala z toho důvodu, abych získala osobní informace o mnou vybraných respondentech. A také proto, aby se mi lépe podařilo objasnit jejich osobní pohled na problematiku motivace ke studiu v dospělosti a jejich postoj ke studiu cizích jazyků.

Nová doba nás nutí se neustále přizpůsobovat novým věcem, neustále se vzdělávat. Proces vzdělávání tedy nekončí dnem získáním maturitního vysvědčení nebo diplomu na vysoké škole, ale většina z nás se účastní procesu vzdělávání celý život. S tímto je spjat pojem celoživotní vzdělávání. Jak jsem již uvedla v teoretické části mé práce, nejčastější formou vzdělávání dospělých je neformální vzdělávání. Dospělí lidé musejí často navštěvovat různé rekvalifikační kurzy v rámci své profese a neustále si obnovovat vědomosti a znalosti o svém oboru. Nejčastěji se dospělí lidé musí vzdělávat v oblasti jazykové. Jak ukazují výzkumy (Sak, 2000/02 a 2005) řada dospělých lidí nad 45 let pocítuje nedostatky ve svých jazykových kompetencích a to zejména ve znalosti anglického jazyka.

2.2 Metodologie výzkumného šetření

Termín metodologie pochází z řečtiny a znamená učení o metodě nebo teorii metody. Metodologie se zabývá obecnými teoretickými problémy cest a prostředků vědeckého bádání jako tvořivého procesu. Termín metoda pochází z řeckého *methodos* a doslovně znamená „cesta za něčím“, „postup“. Pojem *vědecká metoda* bychom mohli označit jako záměrný postup neboli cestu, který by nám měl pomoci dosáhnout určitého cíle, něco poznat nebo něco vyřešit. Metoda výzkumu bývá také někdy označována jako obecný poznávací postup nebo způsob zkoumání. (Skalková, 1983, s. 20)

Jako metodu mého výzkumu jsem se rozhodla zvolit si strukturovaný rozhovor. Při vytváření osnovy výzkumu jsem postupovala následovně: nejdříve jsem vytvořila seznam otázek, které jsem pokládala mým respondentům v následujícím pořadí. Jedná se celkem o jedenáct otázek (viz níže). Dále jsem vytvořila dvě tabulky, tabulku faktorů, které úspěšně motivují ke studiu angličtiny a tabulku faktorů, které je od studia nejvíce odrazují. Jejím úkolem bylo ke každému bodu přiřadit hodnotu z pětistupňové škály, přičemž 1 znamená rozhodně ano a 5 rozhodně ne. Obě tyto tabulky jsem respondentům předložila k vyplnění na závěr rozhovoru po zodpovězení mnou vytvořených otázek. Neméně důležitou částí mého rozhovoru byl jeho začátek, kdy došlo k představení se a seznámení se s respondentem, a k tzv. „rozpovídání se“. Domnívám se, že tato část výzkumu by neměla být opomíjena, neboť právě díky navození příjemné atmosféry se nám může lépe spolupracovat s dotazovaným a rozhovor se stane více osobním, což nám může přinést velmi zajímavé výsledky pro naše šetření. Na úplný závěr rozhovoru proběhla ještě zpětná vazba k danému tématu a poděkování. Celý rozhovor byl se souhlasem dotazovaných nahráván na diktafon a následně zpracován do elektronické psané podoby.

2.2.1 Charakteristika rozhovoru jako výzkumné metody

Metoda rozhovoru patří k těm metodám, které jsou založeny na přímé sociální interakci, což s sebou nese značné výhody. „Navázání osobního kontaktu usnadňuje hlouběji proniknout do motivů a postojů respondentů. Je pružná, dá se přizpůsobit zvláštnostem různých situací, slouží k hlubšímu objasnění kontextu a důvodů odpovědí. Zároveň lze při této metodě zachytit nejen sdělovaná fakta, ale i některé vnější reakce dotazovaného, a podle nich pohotově usměřňovat rozhovor potřebným směrem.“ (Skalková, 1983, s. 92)

„Podaří-li se zkoumajícímu vytvořit ovzduší důvěry a otevřenosti, může metodou rozhovoru odhalit fakta, zkušenosti, názory a postoje zkoumaných osob, které jsou ostatním metodám nedostupné.“ Rozhovor můžeme rozdělit podle počtu osob, které se rozhovoru účastní na *rozhovor individuální*, kde výzkumný pracovník pracuje s jednou osobou a *rozhovor skupinový*, kde pracovník komunikuje současně s více osobami. Dále můžeme rozlišovat *rozhovor strukturovaný a nestrukturovaný*, někdy se také setkáváme s termíny *standardizovaný a nestandardizovaný*. Rozdíl mezi těmito dvěma typy rozhovorů spočívá v tzv. struktuře neboli osnově rozhovoru, která je typická pro standardizovaný rozhovor. Ten probíhá na základě předem připravených otázek, jejichž znění i pořadí je předem určeno. Této formy se užívá ke zjištění určitých tendencí zkoumaných jevů. Nestrukturovaný rozhovor je více flexibilní. Výzkumný pracovník se nemusí držet žádného schématu. Velmi často se používá při tzv. „case study“, kdy se snaží odhalit individuální situaci jednotlivého respondenta. Za nejvhodnější se obvykle pokládá polostrukturovaný rozhovor. (Skalková, 1983)

2.2.2 Struktura rozhovoru

1. Kdy jste se začal učit AJ?
2. Jak dlouho se učíte anglicky?
3. Jakou máte úroveň angličtiny? (základní, mírně, středně pokročilí, pokročilí)
4. Jak formou studia se učíte? (samostudium, soukromý učitel, jazyková škola, e-learning) Co Vám na tomto způsobu nejvíce vyhovuje? Co Vám na tom připadá neefektivnější?
5. Kolik hodin týdně studiu angličtiny věnujete?
6. Proč jste se rozhodl studovat cizí jazyk? Co Vás k tomuto studiu motivuje?
7. Proč studujete právě angličtinu (a ne třeba francouzštinu)?
8. Jak se Vaše motivace vyvíjela v průběhu studia? (např. zpočátku to byla motivace vnější, později se změnila s rostoucím zájmem na motivaci vnitřní)
9. Je naopak něco co Vás demotivuje? Existují nějaké překážky (brzdící faktory), které Vás od studia odrazují? (např. nedostatek času, nedostatečná nabídka, nezájem, strach apod.)
10. Jak to vidíte do budoucna? Budete nadále pokračovat ve studiu? Čeho chcete v této oblasti dosáhnout? (např. ukončit daný kurz, získat certifikát, domluvit se v zahraničí)

Tabulka motivů

Pořadí	Motiv
	Vyšší finanční ohodnocení
	Domluvit se při cestování
	Udržení pracovního místa
	Získání pracovního místa (v zahraničí)
	Zvýšení kvalifikace
	Doplnění vzdělání
	Získání jazykového certifikátu
	Získání nových kontaktů
	Potřeba poznání

Obrázek 7: Tabulka motivů

Tabulka brzdících faktorů

Pořadí	Brzdící faktory
	Nedostatek času
	Nedostatek financí
	Nezájem
	Lenost
	Obavy z neúspěchu

Obrázek 8: Tabulka brzdících faktorů

2.3 Výzkumný vzorek

Pro svou práci jsem vybrala patnáct dospělých z mého okolí, kteří se ve svém volném čase učí angličtinu. Věkové rozmezí respondentů bylo od 24 do 64 let. Byli to lidé s různým vzděláním od výučního listu, přes středoškolské vzdělání, po vysokoškolský diplom. Jsou to lidé pracující v různých odvětvích. Výběr respondentů probíhal pomocí prostého záměrného výběru. Tento výběr spočívá v tom, že bez uplatnění dalších specifických metod či strategií vybíráme mezi potenciálními účastníky výzkumu toho, který je pro účast ve výzkumu vhodný a současně souhlasí. (Miovský, 2006) Jednalo se o dospělé lidi z mého rodného města Krnova. Mimo jiné jsem využila také metody takzvaného příležitostného výběru, který spočívá v tom, že „využíváme příležitostí, které se nám v průběhu realizace výzkumu nabízejí, k tomu abychom získali účastníky výzkumu.“ (Miovský, 2006). Jednoduše by se dalo říct, že po realizaci prvních pár rozhovorů již nebylo vůbec obtížné sehnat vhodné adepty k mému výzkumu. Mnou vybraní respondenti byli natolik ochotní, že mi poskytli kontakty na jejich kamarády a známé, popřípadě kolegy z práce, o kterých vědí, že studují angličtinu a mohli by být vhodnými zdroji informací pro mou práci.

Seznam respondentů:

(jména jsou smyšlená, jen pro ilustraci)

1. Tomáš, 32 let, SŠ vzdělání, projektový manažer
2. Honza, 29 let, vyučen, šéfkuchař
3. Jan, 27 let, VŠ, manažer výroby
4. Karolína, 27 let, VŠ, učitelka v mateřské škole
5. Věra, 46 let, SŠ, zdravotní sestra
6. Zdeňka, 64 let, VŠ, průvodkyně turistů
7. Martina, 28 let, SŠ, kadeřnice
8. Tereza, 24 let, studentka VŠE

9. Mirek, 32 let, učitel
10. Lukáš, 45 let, zubař
11. Magda 42, doktorka, momentálně na mateřské dovolené
12. Zuzana, 49 let, lékárnice
13. Dáša, 56 let, zdravotní sestra
14. Bohuslav, 48 let, soukromý podnikatel
15. Ivoš, 43 let, ředitel SŠ

2.4 Ukázky rozhovorů a analýza dat

2.4.1 Forma studia

Doba studia těchto respondentů se pohybovala v rozmezí od jednoho roku do šedesáti čtyř let. Jejich jazyková úroveň se také značně lišila – od úplných začátečníků k velmi dobré znalosti. Nejčastější formou studia byla návštěva jazykového kurzu, hned v zápětí následovalo samostudium a studium se soukromým učitelem. Všichni uvedli, že se angličtině věnují průměrně dvě hodiny týdně.

2.4.2 Počáteční motivace

Motivace ke studiu se v průběhu studia angličtiny vyvíjela. Počáteční motivace u většiny mých respondentů byla vnější. Byli donuceni buďto okolnostmi (povinná výuka ve škole) nebo se jednalo víceméně o náhodu. Jejich počáteční motivace se značně lišila od motivace současné. Toto jsou odpovědi respondentů na otázku „Proč jste se začali učit anglicky?“

„Protože tehdy byl ve škole ten kroužek. Byly jenom dva, náboženství a angličtina, jenže my jsme nebyli katolíci, takže na náboženství jsem nemohla.“ (Zdeňka, 64 let)

„No možná by se dalo říct, že zpočátku jsem se učila anglicky hlavně protože to chtěli rodiče. Zaplatili mi kurz a tak jsem tam musela chodit.“ (Karolína, 27 let)

„Začal jsem se učit na základce, kdy jsme byli první ročník, co neměl povinně ruštinu, ale mohli jsme si vybrat angličtinu“ (Tomáš, 32 let)

Celkem sedm mých respondentů odpovědělo, že se s angličtinou poprvé setkali na základní nebo na střední škole. Ve všech těchto případech byli dotázáni ke studiu angličtiny „přinucení“ vnějšími okolnostmi. Ať už to tedy byl povinný předmět ve škole nebo jazykový kurz, který museli navštěvovat na základě přání rodičů. Jednalo se tedy o motivaci vnější.

Na druhou stranu zbylých osm respondentů shodně odpovědělo, že se poprvé setkalo s výukou angličtiny až v pozdějším věku. Jednalo se o starší generaci, která měla jako povinný jazyk ruštinu a neměla tedy možnost kontaktu s angličtinou. Ve všech těchto případech se tedy jednalo o motivaci vnitřní. Prvotní impuls zapsat se na jazykový kurz vyšel tedy z jejich vlastní iniciativy.

2.4.3 Důvody ke studiu angličtiny

Odpovědi respondentů potvrdily mé předpoklady, které koneckonců odpovídaly všeobecnému povědomí o důležitosti angličtiny. Angličtina stojí u české populace na předním místě při volbě cizího jazyka. Hned vedle ní si Češi volí němčinu nebo ruštinu. (viz kapitola 1.2.2)

Na otázku „Proč právě angličtinu (a ne třeba francouzštinu)?“ respondenti odpověděli toto:

„Protože to je mezinárodní jazyk.“ (Věra, 46 let)

„Protože mi přijde ze všech jazyků nejjednodušší a hlavně se s ní domluvíte úplně všude i v ne-anglicky mluvící zemi.“ (Karolína, 27 let)

„Většina našich obchodních partnerů mluví anglicky.“ (Tomáš, 32 let)

„Pracuji v nadnárodní společnosti.“ (Jan, 27 let)

„Chtěl bych odjet do anglicky mluvící země.“ (Honza, 28 let)

„Naši zákazníci mluví anglicky.“ (Martina, 28 let)

„Angličtina je základem vzdělání každého člověka a myslím si, že by měl existovat nějaký mezinárodní jazyk, kterým se domluvíš všude na světě.“ (Tereza, 24 let)

2.4.4 Současná motivace

Z následujících odpovědí vychází najevo, že současná motivace mnou vybraných dospělých je vnitřní. To, že se znovu rozhodli vzdělávat se, vyšlo z jejich vlastní iniciativy. Ačkoliv má na tomto rozhodnutí určitě do jisté míry také podíl současná doba a její požadavky, samotné rozhodnutí zapsat se na daný jazykový kurz nebo zaplatit si soukromé lekce s lektorem vyšlo z jejich vlastního podnětu. Dobrovolnost je významným aspektem vzdělávání dospělých, kterým se právě liší od formálního vzdělávání dětí. Zde jsou odpovědi na otázku: „Proč studujete anglický jazyk a co Vás ke studiu nejvíce motivuje?“

„Zlepšit se v práci, chtěl bych se zlepšit v komunikaci s našimi obchodními partnery.“ (Tomáš, 32 let)

„Kvůli cizincům zákazníkům a taky bych chtěla odjet pracovat do zahraničí.“ (Martina, 28 let)

„Chtěl bych odjet za prací do anglicky mluvící země (Kanada, USA).“ (Jan, 28 let)

„No hlavní důvod je, abych se dobře domluvila v zahraničí. Hrozně ráda cestuju a chtěla bych se domluvit úplně bez problémů, pořád to není ono. Navíc uvažuji, že bych vyrazila pracovat někam do světa (Austrálie, Nový Zéland) a chtěla bych tam dostat nějakou dobrou práci.“ (Karolína, 27 let)

„Chtěla bych se domluvit v zahraničí, když jedu na dovolenou.“ (Věra, 46 let)

„Protože si myslím, že furt je co zdokonalovat. Potřebuju to v práci a prostě to chci umět perfektně. Pro moji práci je dobrá angličtina nejdůležitější předpoklad a já chci svojí práci dělat dobře.“ (Zdeňka, 64 let)

Odpovědi respondentů korespondují se současnými požadavky pracovního trhu, který si často žádá znalost anglického jazyka. U všech respondentů je jejich současná motivace vnitřní. Ale jsou i vnější okolnosti, které je ovlivňují a „tlačí“ je ke studiu. Například jejich zaměstnavatel nebo možnost získat vyšší plat. Velmi častou motivací byla schopnost domluvit se při cestování.

2.4.5 Brzdící faktory

Vzdělávání se v dospělosti není vůbec snadné. Jak jsem již zmínila v předešlé kapitole, je zde důležitá velmi silná míra vnitřní motivace. Navíc dospělým studentům vstupuje do cesty celá řada faktorů, které jim vzdělávání znesnadňují nebo je dokonce od studia odrazují. Co mě respondenty od studia angličtiny nejvíce odrazuje? Co je demotivuje?

„Rozsah! Je toho strašně moc. Ale taky pocit, že se to nikdy nenaučím dokonale. Ale určitě taky nedostatek času.“ (Mirek, 32 let)

„Že se něco učím tak dlouho a pak to dokážu tak rychle zapomenout.“

(Karolína, 27 let)

„Složitá gramatika a nedostatek času.“ (Honza, 29 let)

„Nedostatek času a někdy nedostatek elánu k učení. Často se připravuji na lekci až hodinu před začátkem.“ (Věra, 45 let)

Osobnost pedagoga může mít také velký vliv na postoj lidí ke studiu daného oboru. Dva z mých respondentů (Tereza, 24 let a Tomáš, 32 let) odpověděli shodně, že je od studia angličtiny odradila výuka angličtiny na základní nebo na střední škole.

„Hrozně demotivující mi přišla výuka angličtiny na základní a střední škole. Byla to úplná naprostá ztráta času. Na střední škole jsem měla jen jednu hodinu jazyka týdně, což mi připadá hrozně nedostačující. Když jsem vyšla ze střední, tak jsem neuměla říct jednu jedinou souvislou větu.“ (Tereza, 24 let)

„Hloupá učitelka. To mě ne úplně demotivuje, ale spíše irituje. My jsme měli jednu učitelku na střední škole, která byla úplně hloupá. Polovina třídy uměla lépe anglicky než ona a to jsem úplně rezignoval, ztratil jsem chuť ke studiu.“ (Tomáš, 32 let)

Je ovšem pravda, že významným aspektem, který může lidem bránit v dalším studiu, je finanční situace. Většina jazykových kurzů je finančně poměrně náročná a spousta lidí si je nemůže dovolit. Zde bych mohla zmínit Maslowovu teorii motivace, která tento fakt potvrzuje. Na prvním místě musí u člověka dojít k uspokojení potřeb nižších, a teprve potom může dojít k uspokojení potřeb vyšších, jako je například potřeba se vzdělávat nebo potřeba poznání. Z celkového počtu patnácti respondentů jich pět uvedlo, že jako brzdící faktor ve vzdělávání je pro ně na prvním místě nedostatek financí. Ačkoliv je to pro ně pravděpodobně složité, všichni se studiu angličtiny i navzdory své finanční situaci aktivně věnují. Musí proto u nich působit velmi silná vnitřní motivace.

„Ale jinak mě asi hodně odrazuje nedostatek času a peněz v podstatě by mi stačilo, kdyby mi zaměstnavatel vyšel nějak vstříc, třeba by mi zaplatil půlku za kurz“ (Tomáš, 32 let)

2.4.6 Vize do budoucna

Na otázku: „Čeho chcete v této oblasti dosáhnout? Jak to vidíte se studiem angličtiny do budoucna?“ většina odpověděla, že by si rádi stvrдили své vědomosti absolvováním nějakého jazykového certifikátu nebo jazykové zkoušky.

„Jednou bych si chtěla udělat nějaký certifikát.“ (Karolína, 27 let)

„Chtěla bych si udělat FCE certifikát. Chtěla bych si dát přihlášku na práva a u přijímaček za to dávají body navíc. Ale jinak si myslím, že je dobré mít nějaký papír v ruce.“ (Tereza 24let)

Pouze odpověď dvou respondentů byla odlišná. Jednalo se o dvě starší ženy (Zdeňka 64 let a Dáša 56 let). Ty o získání certifikátu nemají zájem. Je pro ně důležitá sama znalost jazyka. Jejich vzdělávací záměry jsou tedy zcela nepragmatické.

„Chtěla bych rozumět filmům a nemusela číst titulky.“ (Zdeňka, 64 let)

„Ráda cestuji a chtěla bych se umět domluvit. Zatím jsem jezdila všude s dcerou, která za mě všechno vyřídila a všechno mi překládala, ale chtěla bych se v tomto směru osamostatnit a jednou se prostě jen tak sbalit a vyrazit sama třeba do Paříže.“ (Dáša 56 let)

Cestování hraje v životě současné dospělé generace významnou roli. Všech patnáct respondentů má rádo cestování a přiznalo, že právě cestování je jedním důvodem, proč se rozhodli se dále vzdělávat v anglickém jazyce. Cesta do zahraničí je tedy výrazným motivátorem ve studiu, ale na druhou stranu je pobyt v cizí zemi také skvělým prostředkem, jak se ještě dále jazykově zdokonalovat.

Všichni mí respondenti odpověděli jednohlasně, že ve studiu angličtiny budou v budoucnu pokračovat. Každý má trochu jiné ambice, někdo se chce zdokonalit kvůli zaměstnání, někdo kvůli sobě samému, důležité ale je, že si všichni uvědomují důležitost svých jazykových kompetencí a plánují pokračovat v jejich rozvoji.

„Ano, ještě celý rok se budu učit. V červnu pak pojedeme na dovolenou, tak uvidím, jestli to studium k něčemu bylo a jestli se domluví.“ (Věra, 45 let)

Vytyčování si cílů je v životě člověka velmi důležité. Osobně se domnívám, že každý by měl mít nějaké sny a plány do budoucna. Důležité je stanovit si konkrétní cíl a jít si tvrdě za ním, ať už se to týká čehokoliv, ne jenom studia angličtiny. Na odpověď: „Jak to vidíte se studiem angličtiny do budoucna? Čeho chcete v této oblasti dosáhnout?“ respondenti velmi často odpovídali podobně:

„Mým cílem je být schopná se domluvit na komunikační úrovni.“ (Martina, 28 let)

„Domluvit se a získat práci v zahraničí a udržet si ji.“ (Honza, 29 let)

2.5 Shrnutí

Při tomto šetření jsem získala velké množství dat. Ačkoliv můj výzkumný vzorek byl poměrně malý, celkem tedy patnáct respondentů, získala jsem podle mě zajímavé informace. Důležitým úkolem bylo zredukovat odpovědi respondentů a vybrat takové, které přinášejí zajímavé postřehy. Rozhodla jsem se tyto odpovědi uvést přesně v té podobě, v jaké mi byly sděleny během rozhovorů. Chtěla jsem docílit toho, aby si výpovědi dotazovaných zachovali jistou autentičnost.

Cílem mého kvalitativního výzkumu bylo zjistit, jaké jsou nejsilnější motivátory dospělých lidí ve studiu anglického jazyka. Pomocí metody strukturovaného rozhovoru jsem zjišťovala postoj patnácti mnou vybraných dospělých lidí ke studiu cizích jazyků. Konkrétně tedy postoj ke studiu anglického jazyka. Na základě získaných dat jsem setřídila jejich odpovědi do šesti tematických okruhů.

První kapitolou je kapitola nazvaná „Forma studia“. Zde jsem zjišťovala, jak se respondenti učí angličtinu, jestli navštěvují jazykový kurz nebo mají soukromé hodiny s lektorem nebo dávají přednost spíše samostudiu a v dnešní době velmi oblíbenému e-learningu. Nejvíce respondentů (10) odpovědělo, že navštěvují pravidelně jazykový kurz. Dva z respondentů mají soukromé lekce s učitelem a zbylí tři se učí sami prostřednictvím internetu, televize nebo e-learningu. Všichni jednohlasně uvedli, že se věnují studiu angličtiny dvě hodiny týdně.

Kapitola nazvaná „Počáteční motivace“ popisuje, jak a kdy se mí respondenti začali učit angličtinu. Kde se s ní poprvé setkali? A jaký byl jejich prvotní impuls ke studiu? Můj výzkumný vzorek by se dal rozdělit na základě jejich odpovědí na dvě téměř rovnoměrné poloviny. Jedna polovina (tedy 7 respondentů ve věku 24 až 32 let) se s angličtinou poprvé setkala během školní docházky na základní nebo střední škole. Zde se jedná o motivaci vnější. U druhé poloviny (8 respondentů ve věku 42 až 64 let) můžeme popsat jejich počáteční motivaci jako vnitřní, neboť nebyli ke studiu donuceni žádnými vnějšími okolnostmi, nýbrž se rozhodli zcela samostatně.

V další kapitole zmiňuji „Důvody ke studiu angličtiny“, které jsem již teoreticky nastínila v první části mé práce v kapitole nazvané „Angličtina jako mezinárodní jazyk“. Na základě všeobecně známých faktů o významu angličtiny jako mezinárodního jazyka a vedoucího jazyka internetu a komunikačních a informačních technologií se v této kapitole snažím shrnout výhody studia tohoto jazyka. V empirické části mě zajímalo, jestli si tyto výhody uvědomují i mí respondenti a zdali se jejich výpovědi budou shodovat s důvody studia angličtiny, které uvádím v teoretické části. Výsledky byly zcela pozitivní. Výpovědi respondentů potvrdily mé předpoklady.

Stěžejní částí mého výzkumu bylo odpovědět na to, jaká je jejich „Současná motivace ke studiu angličtiny“? Jako velmi silný motivační faktor se jeví cesta do zahraničí. Velká část mých respondentů stále pocítuje jisté nedostatky ve svých jazykových kompetencích a stále pocítuje potřebu se v této oblasti dále vzdělávat a zejména proto, aby se, jak většina uvedla, lépe domluvili na svých zahraničních cestách. Čtyři mladší respondenti (Martina 28let, Jan 28let, Karolína 27let a Tereza 24let) uvedli, že velmi motivuje touha odjet na nějakou dobu do zahraničí a najít si tam práci. Spousta mladých lidí má podobné tendence. V současné době se mladí lidé čím dál častěji vydávají hned po studiích do zahraničí. Osobně si myslím, že toto rozhodnutí je pro mladého člověka velmi přínosné. Dlouhodobější pobyt v cizí zemi ho může obohatit nejen po stránce jazykové a pracovní, ale může získat velmi cenné životní zkušenosti.

A co mé respondenty od studia angličtiny odrazuje, co je ve studiu demotivuje? Do cesty jim často vstupuje řada brzdících faktorů. Sedm lidí odpovědělo, že je nejvíce brzdí nedostatek času. Tento fakt je zcela logický, protože ve všech případech se jedná o dospělé lidi, kteří chodí do práce, mají své povinnosti a většinou velmi málo volného času. Jako druhý brzdící faktor se jeví nedostatek financí. Většina volnočasových aktivit, včetně studia cizích jazyků, je finančně poměrně náročná. Dva z mých respondentů uvedli, že je velmi demotivovala výuka angličtiny na základní a střední škole. Označili to jako „ztrátu času“. Velmi silný vliv na zaujetí pro daný obor může mít i osobnost pedagoga. V tomto případě měli mí respondenti asi smůlu na ne příliš motivujícího učitele. Jako velmi časté brzdící faktory se objevují například obavy z neúspěchu nebo lenost.

Ačkoliv zde vystupuje opravdu velké množství faktorů, které dospělé lidi od studia brzdí, na druhou stranu, faktorů, které je ke studiu motivují a podněcují, je naštěstí mnohem více. Na otázku: „Jak to vidíte se studiem angličtiny do budoucna?“ všichni shodně odpověděli, že ve studiu rozhodně budou pokračovat.

Na závěr jsem zjišťovala, jaké jsou jejich plány a cíle do budoucna. Většina odpověděla, že by ráda absolvovala nějakou mezinárodně uznávanou jazykovou zkoušku doloženou certifikátem. Čtyři odpověděli, že jejich cílem je domluvit se na takové úrovni, aby byli schopni najít si práci v zahraničí. Pět jich odpovědělo, že cílem jejich studia je být lepší ve své profesi. Stanovování cílů je opravdu důležité. Na závěr bych ráda uvedla jeden motivační citát, který vyslovil známý americký mluvčí Brian Tracy. „*Všichni úspěšní lidé, muži i ženy, mají velké sny. Představují si svou budoucnost dokonalou v každém ohledu a pak se každý den dopracovávají ke své vzdálené vizi, ke svému cíli nebo záměru.*“ Brian Tracy (Motivační citáty, 2013, [online])

Závěr

Ve své bakalářské práci se zamýšlím nad tím, co dospělé lidi motivuje ke studiu angličtiny. Cílem mé práce je zodpovědět několik otázek. Proč si jako jazyk vybrali právě angličtinu? Jaká je jejich současná motivace ke studiu a jak se liší od jejich motivace počáteční? Jaké mají plány do budoucna? Čeho by chtěli v této oblasti dosáhnout? Abych mohla odpovědět na tyto otázky, rozhodla jsem se provést výzkumné šetření. Jako výzkumnou metodu jsem se zvolila strukturovaný rozhovor, která je vhodnou metodou pro kvalitativní výzkum. Provedla jsem rozhovory na poměrně malém výzkumném vzorku patnácti respondentů a jejich odpovědi jsem zaznamenala a následně zpracovala do písemné podoby. V empirické části mé práce potom provádím rozbor získaných dat a uvádím některé zajímavé ukázky z rozhovorů. Rozhodla jsem se tyto odpovědi uvést jako citace přesně tak, jak mi byly sděleny během rozhovorů.

V teoretické části se zabývám tématem vzdělávání dospělých, co to vlastně je andragogika a jaké s sebou nese zvláštnosti. Popisuji také jaká je současná hodnota vzdělávání a co dospělé lidi motivuje k celoživotnímu vzdělávání. Další kapitola je věnovaná zájmovému vzdělávání dospělých a také jazykové výuce. Během sběru informací pro svou bakalářskou práci jsem se setkala s několika velice zajímavými výzkumy, které byly přínosnými odrazovými můstky pro mé vlastní výzkumné šetření. Proto jsem se jim rozhodla věnovat několik kapitol své práce. Jedním výzkumem byl sociologický výzkum, který byl realizován roku 2005 v rámci grantu MPSV ČR. Tento výzkum přinesl zajímavé poznatky týkající se motivace dospělých k celoživotnímu vzdělávání. Bylo zjištěno, že hlavními důvody k dalšímu studiu jsou získání lepší pracovní pozice, zvýšení platu nebo lepší uplatnění se na trhu práce. Překvapivě se však na prvním místě objevil zcela nepragmatický motiv a to „být vzdělaný“. Celých 80% dotázaných odpovědělo, že je pro ně vzdělávání důležité, protože si chtějí udržet a rozvíjet své rozumové schopnosti, což jim také pomáhá lépe se orientovat v současné společnosti, vědě a kultuře.

Vzdělávání dospělých je specifické téma, protože se vyznačuje několika aspekty, které jej odlišují od vzdělávání dětí a mládeže. Dospělý člověk je již „hotová“ osobnost,

kdežto dítě přichází do vzdělávacího procesu jako foremá hmota, se kterou se musí pracovat a kterou je nutné zformovat do určité podoby. Dospělý člověk má za sebou už spoustu životních zkušeností, má svou práci, většinou vlastní rodinu a vlastní starosti. Proto je velmi důležitý přístup pedagoga ve výuce dospělých. Vyučující by měl ve výuce dospělých vystupovat jako rovnocenný partner. Osobnost pedagoga má velký vliv na postoj svých studentů k danému předmětu nebo oboru. Dva z mých respondentů přiznali, že je od studia angličtiny velmi demotivoval jejich učitel na základní nebo na střední škole.

Dalším významným aspektem vzdělávání dospělých je jeho dobrovolnost. Dospělý člověk většinou vstupuje do dalšího vzdělávání z vlastní iniciativy, tedy až na některé případy, kdy je donucen projít například rekvalifikací, která je vyžadována v jeho profesi. Je tedy zřejmé, že zde musí působit velmi silná vnitřní motivace, která jej podněcuje ve studiu. Všechny mých patnáct respondentů shodně odpovědělo, že se angličtinu učí, protože chtějí, ne protože by byli nuceni vnějšími okolnostmi například ze strany zaměstnavatele. Jejich současná motivace je tedy vnitřní. Ovšem když ji porovnám s jejich počáteční motivací, ne vždy se shoduje. Když jsem zjišťovala, kdy a za jakých okolností se začali učit angličtinu. Sedm respondentů odpovědělo, že se s angličtinou poprvé setkali na základní nebo na střední škole nebo je rodiče zapsali na jazykový kurz a oni tam tudíž museli chodit. Ve všech těchto případech se tedy jednalo o motivaci vnější. Všechny těchto sedm lidí spojoval jejich věk. Jinými slovy by se dalo říct, že respondenti do 32 let odpověděli shodně, že jejich prvotní motivace ke studiu angličtiny byla vnější, kdežto zbylých osm respondentů se poprvé setkali s výukou jazyka až v pozdějším věku, až během pracovního procesu. Zde se jednalo o lidi starší, v tomto případě ve věku 42 let a výše. Tento fakt se dá logicky odůvodnit. Starší generace dospělých se ve svých školních letech s angličtinou neměla možnost setkat, protože výuka anglického jazyka byla zakázána. Jedná se o generaci, která se učila povinně ruštinu. Tomuto tématu jsem věnovala kapitolu nazvanou „Stav a vývoj znalostí cizích jazyků české populace“, která pojednává o tom, jak je na tom český národ se znalostí jazyků. Které jazyky jsou v Česku dominantní a proč tomu tak je? Zde jsem vycházela opět ze sociologických výzkumů, které proběhly v letech 2000 a 2002 a byly realizovány v rámci grantu MŠMT ČR „Mladá generace na počátku integrace české

společnosti do evropských struktur“ a v rámci grantu MK ČR „Informatizace české společnosti v kontextu globalizace a evropské integrace“.

V empirické části mé bakalářské práce zjišťuji, jaké jsou nejčastější motivační faktory ke studiu angličtiny u mnou vybraných respondentů. Získaná data přinesla zajímavé postřehy. Záměrem mé práce nebylo provádět hromadný sběr dat a následně vytvářet analýzy o tom, jak na tom je česká populace dospělých lidí se znalostí angličtiny. Cílem bylo získat osobní informace o mnou vybraných dospělých a obohatit tak danou tematiku o některé zajímavé životní příběhy.

Na základě rozhovorů, které jsem provedla, se mi podařilo objasnit, jaké jsou nejvlivnější motivy ke studiu anglického jazyka pro mé respondenty a které faktory je naopak ve studiu brzdí. Výsledky mého šetření jsou v souladu s výzkumy, které uvádím v teoretické části. Z výsledků je patrné, že motivace dospělých lidí ke studiu angličtiny je vnitřní. Do cesty jim ovšem vstupují vnější faktory, které je ve studiu brzdí nebo je dokonce od studia odrazují, jako například nedostatek času a nedostatek financí. Na druhou stranu se ovšem respondenti setkávají s takovými faktory, které je ke studiu povzbuzují a motivují. Nejvíce dospělé lidi motivuje potřeba domluvit se při cestování nebo získání práce v zahraničí.

Jelikož má práce je omezená rozsahem, nebylo možné obsáhnout do této práce všechny aspekty jazykové výuky dospělých. Tento výzkum by bylo možné dále rozvézt a zabývat se například postoji zaměstnavatelů k dalšímu vzdělávání svých zaměstnanců a jejich podpora výuky angličtiny ve firmách. Často jsem se během rozhovorů setkala s tvrzením, že velkou bariérou ve studiu angličtiny je nedostatek financí a většina mých respondentů by uvítala, kdyby jim na jazykový kurz přispíval zaměstnavatel.

Použitá literatura

- Andragogický slovník*. poslední aktualizace 2012, [cit. 2012-11-05] Dostupný z <http://www.andromedia.cz/andra.php?id=157>
- BRETON, R. *Atlas jazyků světa*. 1. vyd. Praha: Albatros, 2007. ISBN 978-80-00-01883-6.
- CRABB, Larry. *Osobnost člověka, její potřeby a cesty k jejich naplnění*. 1977. 77 s.
- Donath-Burson-Marsteller, Factum Invenio a AIVD ČR, o.s. *Průzkum vnímání problematiky vzdělávání dospělých u laické a odborné veřejnosti* [výzkum - online], 2009, Dostupné z: <http://www.aivd.cz/>
- Evropský ukazatel jazykových znalostí*. Evropská unie: Statistiky a průzkumy. [online], poslední aktualizace 2013-02-12, [cit. 2013-04-28] Dostupné z: http://europa.eu/publications/statistics/index_cs.htm
- Firmy vyžadují znalost cizího jazyka. Hlavně angličtiny*. MF DNES. [online], poslední aktualizace 2010-11-03, [cit. 2012-11-05] Dostupné z: <http://www.idnes.cz/>
- HOMOLA, Miloslav. *Motivace lidského chování*. 2. vyd. Praha: SPN, 1977. 12 s. ISBN 14-101-23
- Infogram: Portál pro podporu informační gramotnosti* [online]. MŠMT ČR, 2013. [cit. 2012-11-04] Dostupné z: <http://www.infogram.cz/article.do?articleId=1340>
- Jazyková politika* [online]. Evropský parlament, poslední aktualizace 2008-7, [cit. 2013-04-21] Dostupné z: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/policies/culture/article_7316_cs.htm
- KNOTOVÁ, D. *Neformální zájmové vzdělávání dospělých ve volném čase*. In Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity, Studia Paedagogica, U 11, Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 67 – 78. ISSN 1211-6971.
- LANGR, Ladislav. *Úloha motivace ve vyučování na základní škole*. Praha: SPN, 1984. ISBN 14-198-84

- MADSEN K. B. *Moderní teorie motivace*. Praha: Academia, 1979. 296 s. ISBN 209-21-857
- MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006, s. 136
- Motivační citáty*. [cit. 2013-04-28] Dostupné z: <http://motivacni.blog.cz/0911/nejlepsi-motivacni-citaty-vyber>
- PALÁN, Z. *Výkladový slovník vzdělávání dospělých*. DAHA, 1997.
- PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Praha: Academia, 2004, s. 319 a 329 ISBN 80-200-1499-3
- Proč se učit anglicky*. Angličtina pro začátečníky [online], poslední aktualizace 2012, [cit. 2012-11-04] Dostupné z: <http://www.anglictinaprozacatecniky.cz/>
- ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3133-9
- SAK, Petr. *Člověk s vzdělání v informační společnosti*. Portál, Praha: 2007. s. 130 – 132. ISBN 978-80-7367-230-0
- SAK, Petr. *Komputerizace společnosti, vzdělávání a životní styl* [výzkum], 2005, v rámci grantu MPSV ČR
- SAK, Petr. *Média a informace* [výzkum - online], 2000/02, v rámci grantu MK ČR „Informatizace české společnosti v kontextu globalizace a evropské integrace“ Dostupné z: <http://www.insoma.cz/>
- SAK, Petr. *Vlastenectví a evropanství mladé generace* [výzkum - online], 2000/1 - 4/5, v rámci grantu MŠMT ČR „Mladá generace na počátku integrace české společnosti do evropských struktur“ Dostupné z: <http://www.insoma.cz/>
- SKALKOVÁ, J. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. Praha: SPN, 1983.
- ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Portál, 2009. 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6

Seznam obrázků

Obrázek 1 Důvody vzdělávání (Sak, 2007)	9
Obrázek 2: Jazykové znalosti v závislosti na věku (Sak, 2000/02)	19
Obrázek 3: Využité formy výuky angličtiny mladou generací (Sak, 2000/02)	20
Obrázek 4: Znalost angličtiny a forma výuky I. (Sak, 2000/02).....	21
Obrázek 5: Znalost angličtiny a forma výuky II. (Sak, 2000/02)	21
Obrázek 6: Pyramida potřeb (Maslow, 1943).....	27
Obrázek 7: Tabulka motivů.....	34
Obrázek 8: Tabulka brzdících faktorů	34

Příloha

Ukázka rozhovoru

Respondent: Karolína

věk: 27 let

povolání: učitelka v mateřské škole

dosažené vzdělání: vysokoškolské magisterské

Kdy jste se začal učit Aj?

v 5. třídě na ZŠ

Jak dlouho se učíte anglicky?

16 let

Jakou máte úroveň angličtiny? (základní, mírně, středně pokročilí, pokročilí)

středně pokročilou

Jakou formou se učíte? (samostudium, soukromý učitel, jazyková škola, e-learning)

Navštěvuji kurz v jazykovce, v létě jsem byla na měsíčním jazykovém pobytu na Floridě.

Co Vám na tomto způsobu nejvíce vyhovuje? Co Vám na tom přijde nejefektivnější?

Musím chodit do kurzu, abych se pořád udržovala v „kondici“, abych si pořád oživovala jazyk, protože u mě stačí chvíli anglicky nemluvit a hned mám problém si vzpomenout na některé úplně základní slovíčka. Úplně nejvíc mi dal ten měsíční pobyt, byl to intenzivní kurz, navíc v přirozeném prostředí. Po návratu jsem mluvila asi nejlíp, jak jsem kdy mluvila. Teď už je to zase o něco horší.

Kolik hodin týdně?

2 hod týdně (60min)

Proč jste se rozhodl studovat cizí jazyk? Co Vás k tomuto studiu motivuje?

No hlavní důvod je, abych se dobře domluvila v zahraničí. Hrozně ráda cestuju a chtěla bych se domluvit úplně bez problémů, pořád to není ono. Navíc uvažuji, že bych vyrazila pracovat někam do světa (Austrálie, Nový Zéland) a chtěla bych tam dostat nějakou dobrou práci.

Proč studujete právě angličtinu (a ne třeba francouzštinu)?

Protože mi přijde ze všech jazyků nejjednodušší ☺ a hlavně se s ní domluvíte úplně všude i v ne-anglicky mluvící zemi.

Jak se Vaše motivace vyvíjela v průběhu studia? (např. zpočátku to byla motivace vnější, později se změnila s rostoucím zájmem na motivaci vnitřní)

No možná by se dalo říct, že zpočátku jsem se učila anglicky hlavně proto, že to chtěli rodiče. Zaplatili mi kurz a tak jsem tam musela chodit. Ale docela mě to bavilo a teď už se učím tedy hlavně kvůli sobě.

Je naopak něco co Vás demotivuje?

Že se něco učím tak dlouho a pak to dokážu tak rychle zapomenout ☺.

Existují nějaké překážky (brzdící faktory), které Vás od studia odrazují? (např. nedostatek času, nedostatečná nabídka, nezájem, strach apod.)

No dalo by se říct, že asi nedostatek času.

Jak to vidíte do budoucna? Budete nadále pokračovat ve studiu?

Ano, budu studovat dále.

Čeho chcete v této oblasti dosáhnout? (např. ukončit daný kurz, získat certifikát, domluvit se v zahraničí)

Jednou bych si chtěla udělat nějaký certifikát.